

4. Produkční kapitál

Produkční kapitál představují fixní aktiva, jež jsou opakovaně nebo soustavně zapojena v produkci po dobu delší než jeden rok. Fixní aktiva se rozlišují jak hmotná, tzn. budovy, stroje, infrastruktura či telekomunikace, zásoby firem, tak nehmotná, kam patří výsledky duševních a inovačních schopností obyvatel dané země. Zahrnuje se sem tedy například software, umělecká díla, patenty, ochranné známky či specializované znalosti využitelné v produkci atd. V praxi lze produkční kapitál z kvantitativního hlediska aproximovat ukazatelem stavu fixního kapitálu, z kvalitativního pohledu dalšími ukazateli postihujícími inovační aktivity dané ekonomiky.

4.1. Stav fixního kapitálu

Zásoba hmotných a nehmotných fixních aktiv (hrubého fixního kapitálu) v ČR činila v roce 2008 více jak 21,1 bil. Kč. Na této hodnotě se z největší části dlouhodobě podílela hmotná aktiva – a to více než 99 %, méně než 1% bylo tvořeno nehmotnými aktivy. Na hmotných aktivech mají nejvýznamnější podíl obydlí a ostatní budovy a stavby, dále pak ostatní stroje a zařízení. Růst celkových fixních aktiv ve stálých cenách roku 2000 v ČR činil v roce 2008 2,1 % (hmotná fixní aktiva o 2,0 %), což ji ve světle předešlých osmi let činí u obou ukazatelů průměrnou hodnotou. Nehmotná fixní aktiva vykázala v roce 2008 růst o 7,8 %, zatímco za předchozí osmileté období rostla v průměru pouze 2,2 % (tato hodnota byla výrazně ovlivněna poklesem nehmotných fixních aktiv v roce 2001). Z hlediska dalších složek hmotného i nehmotného fixního kapitálu se nadprůměrně se zvyšovala reálná hodnota u obydlí či počítačového programového vybavení, další aktiva vykazovala spíše podprůměrné meziroční změny.

Tabulka č. 23 Meziroční změna stavu fixních aktiv a jeho složek (s. c. r. 2000)

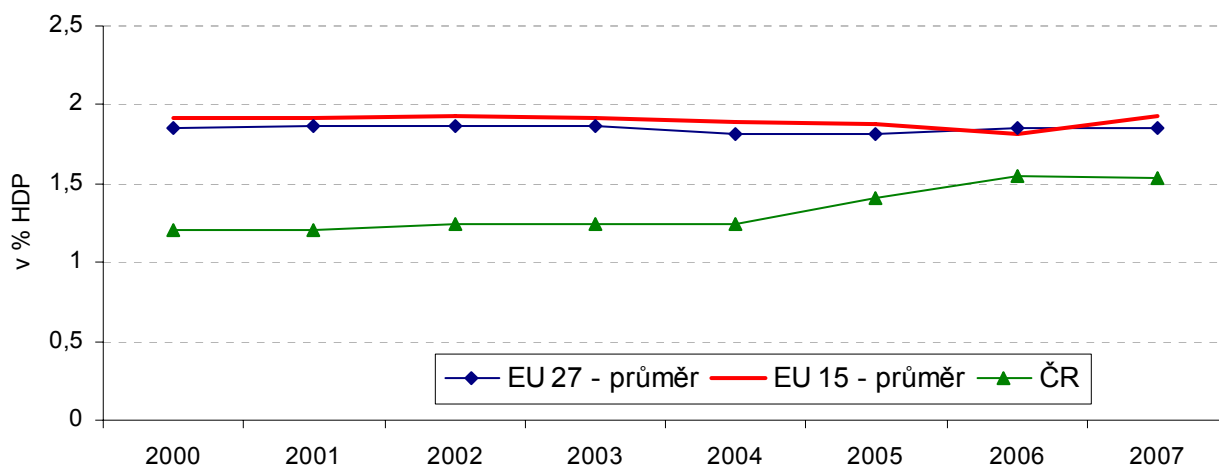
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Fixní aktiva	2,2	2,0	1,8	2,1	1,5	2,3	1,9	3,0	2,1
Hmotná fixní aktiva	2,2	2,2	1,7	2,1	1,4	2,3	1,9	3,0	2,0
- obydlí	0,7	0,6	-0,6	1,1	-1,2	0,9	0,6	1,4	1,0
- ostatní budovy a stavby	1,7	1,6	1,4	1,8	1,5	2,2	1,5	2,8	1,7
- dopravní prostředky	7,4	10,2	12,5	10,3	9,0	8,7	10,0	13,8	6,9
- ostatní stroje a zařízení	6,4	5,8	5,4	3,6	4,8	3,9	3,8	3,8	4,2
- pěstovaná aktiva	-5,5	5,4	-12,8	7,1	-1,4	-10,5	-2,7	-3,6	-4,5
Nehmotná fixní aktiva	1,5	-15,8	6,1	3,8	6,2	2,9	6,5	6,7	7,8
- počítačové programové vybavení	7,8	9,5	13,1	7,0	8,6	4,5	7,7	7,3	9,1
- ostatní nehmotná fixní aktiva	-2,7	-34,9	-2,8	-0,8	2,4	-2,3	4,8	14,0	-1,5

Pramen: ČSÚ

Tvorba hrubého fixního kapitálu dosahovala v ČR v předchozích letech poměrně vysokých temp růstu, za nimiž stálo nejen příznivé investiční prostředí v ČR, ale i v zahraničí. Míra investic je v ČR vyšší (okolo 27 %) ve srovnání s vyspělými státy Evropy (okolo 20 %). Zvyšování produkčních kapacit probíhalo zejména z důvodu procesu dohánění států EU 27 a uzavírání mezery v ekonomické úrovni.

4.2. Inovační kapitál

Charakteristickým rysem vývoje hlavních ukazatelů výzkumu a vývoje je zaostávání pozice ČR v rámci mezinárodního srovnání. V mezinárodní komparaci inovačního prostředí (podle souhrnného inovačního indexu) se Česká republika řadí výrazně za průměr EU. Před ČR jsou Slovinsko, Estonsko a přibližně na stejné úrovni je Maďarsko a Slovensko. V celkových hrubých výdajích na výzkum a vývoj v roce 2007 se pohybovaly země Evropské unie na průměru 1,9 % z HDP. Česká republika dosahovala úroveň asi o čtvrtinu nižší (1,5 % v roce 2007). Z jednotlivých zemí bylo výrazně nad průměrem Švédsko (3,6 % z HDP) a Finsko (3,5 %). V České republice souhrnný objem výdajů na výzkum a vývoj mírně rostl, avšak prakticky se neměnil podíl užití v podnikatelském sektoru.

Graf č. 3 Výdaje na výzkum a vývoj (v % HDP)

Pramen: Eurostat

Podle podílu výdajů na výzkum a vývoj na přidané hodnotě je relativně příznivá průměrná hodnota zpracovatelského průmyslu ČR, tažená však v podstatě jen s hodnotou tohoto ukazatele za automobilový průmysl, zatímco ostatní odvětví jsou hluboko pod úrovní vyspělých zemí.

ČR rovněž významně zaostává ve vybavenosti výzkumu pracovními zdroji a zejména v minimálním počtu schválených patentů, který vypovídá o slabosti hlavních výstupů ze sféry výzkumu a vývoje. Významný nesoulad je rovněž mezi proporcí základního a aplikovaného výzkumu v neprospěch aplikovaného, ve kterém pak chybí rozsáhlejší inovační potenciál. V rozměrově nevelké ekonomice by tato proporce měla být obrácená, neboť větší pokrok v základním výzkumu je možný spíše ve velkých zemích.

Jednou z dalších bariér rozvoje inovačních aktivit se jeví nedostatečný rozsah a nevhodný mechanismus financování inovací. Mezinárodní srovnání ukazuje, že se v ČR prakticky nerozvinulo rizikové financování inovačních firem. Důvodem je chybějící vstřícná legislativa upravující podporu investic finančních institucí do rizikového kapitálu a současně i nedostatečné zdroje pro financování větších výzkumných projektů.

Na neuspokojivé úrovni je participace vysokých škol na realizačních výstupech výzkumu a vývoje, zejména v důsledku chybějících motivačních nástrojů, které by orientovaly výzkumnou činnost vysokých škol na potřeby podniků.

Tab. č. 24 Přihlášky vynálezů a udělené patenty českých subjektů u Úřadu průmyslového vlastnictví

	Přihlášky vynálezů			Udělené patenty		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Podnikatelský sektor (firmy)	406	380	399	197	176	178
- z toho zahraniční affilace	99	107	82	76	62	83
- z toho domácí firmy	306	274	317	121	114	96
Vládní sektor	47	61	73	13	12	28
Vysokoškolský sektor	56	75	116	16	23	20
Soukromé (fyzické) osoby	130	194	123	39	24	25
Celkem	639	711	710	265	235	251

Pramen: Úřad průmyslového vlastnictví, dopočty ČSÚ

Tab. č. 25 Přihlášky vynálezů a udělené patenty u Evropské patentové organizace

	2006		2007		2008	
	počet přihlášek	udělené patenty	počet přihlášek	udělené patenty	počet přihlášek	udělené patenty
Švýcarsko	5 502	2 216	5 871	1 986	5 972	2 420
Holandsko	7 452	1 918	7 118	1 820	7 289	1 936
Finsko	1 667	884	2 036	760	1 780	818
Belgie	1 836	563	1 898	524	1 900	598
Rakousko	1 144	654	1 382	518	1 492	625
Dánsko	1 238	507	1 400	419	1 586	465
Švédsko	2 546	1 499	2 730	1 487	3 140	1 583
Maďarsko	95	35	100	35	107	48
Polsko	127	17	104	27	167	26
ČR	82	21	95	37	111	44
Německo	24 795	14 273	25 190	11 933	26 653	13 498
Francie	8 060	4 499	8 357	3 980	9 049	4 805
Velká Británie	4 730	2 245	4 955	1 912	5 068	1 974

Pramen: Evropská patentová organizace

Hlavními bariérami růstu patentových aktivit českých subjektů jsou (podle studie „Bariéry konkurenceschopnosti ČR“ zpracované Technologickým centrem Akademie věd ČR):

- vysoká finanční náročnost patentové ochrany;
- orientace na krátkodobé zisky a nezáměr některých českých manažerů investovat do budoucnosti svého podniku;
- nedostatečně vyspělé a rozvinuté průmyslově právní povědomí širší odborné veřejnosti a pracovníků výzkumných ústavů a vysokých škol;
- zveřejnění nových technických řešení a jejich výsledků před podáním přihlášky;
- nízká motivace některých zaměstnanců patentovat nové objevy (tzv. zaměstnanecké vynálezy);
- nefungování práva, jeho nevyužitelnost a často špatné prosazování vlastnických práv vynálezců v praxi se všemi právními důsledky, které z toho vyplývají, jako například v konkurzním řízení;
- specifické požadavky některých odvětví na utajení získaného know-how, kde patentování nepřináší výhodu;
- nedostatek kvalifikovaných patentových odborníků.